

Detekce částic

1) Využívané principy pro detekci částic

- Ionizace - radioaktivní záření ionizuje plyn
- Lavinová ionizace - například v silném elektrickém poli mají vzniklé ionty dostatečnou energii na to, aby rozštěpily další neutrální atomy.
- Luminiscence - záření luminoforu po dopadu světla nebo ionizujícího záření. Např. stínítko obrazovky a urychlené elektrony.
- Fotoelektrický jev- působením fotonů (elektromagnetického záření) se uvolňují elektrony z kovu a nebo krystalové mřížky polovodičů.
- Fotonásobič - záření z fotokatody uvolní několik elektronů, ty jsou urychleny a dopadají na další elektrody (dynody) a uvolní další elektrony. Vzniká stále silnější proud, který vyvolá proudový impulz.
- Kondenzace par - při poklesu teploty pod rosný bod dojde ke kondenzaci. Kondenzační kapičky vznikají na kondenzačních jádrech (kouř, prachové částice, ionty...).
- Var kapaliny - změnami tlaku vznikají v kapalině bublinky, které se usazují na iontech.

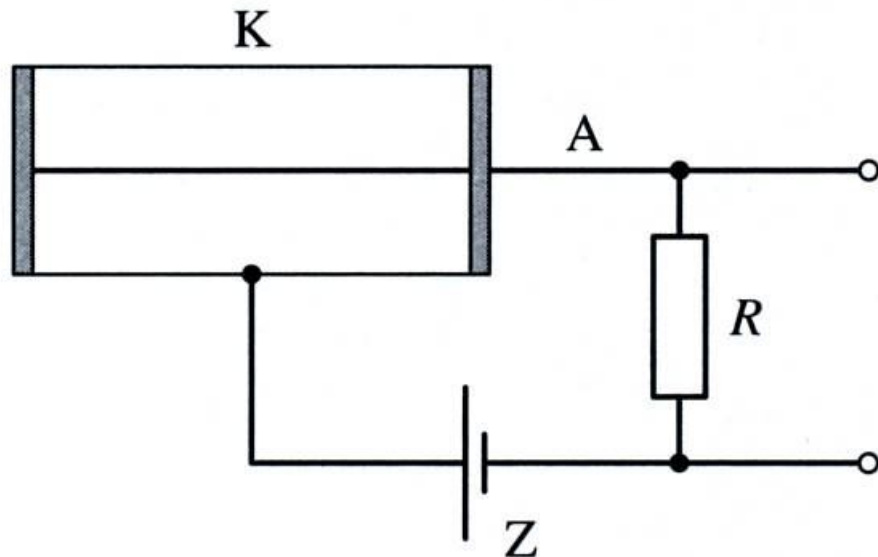
2) Typy detektorů

A) Působení na fotografickou emulzi
Bromid stříbrný rozptýlený v želatině.

- Jaderná emulze - velká tloušťka citlivé vrstvy umožňuje pozorovat dráhu částice. (Stála u objevu radioaktivity Becquerel 1896)
- Filmový dozimetr - např. osobní dozimetr s filmovým políčkem světlotěsně zabaleným. Umožňuje změřit dávku, která působila na člověka. (hustota zčernání).

B) Ionizace plynu

- Proporcionální komora - ionizací plynu vznikají elektricky nabitě částice, které se shromažďují na elektrodách. Vznikají elektrické impulzy.
- Geiger-Mullerova trubice

5-1 Schéma Geigerova-Müllerova počítače (K – válcová katoda, A – anoda, Z – vysokonapěťový zdroj)

- Tužkový dozimetr - ionizační komůrka + elektrometr. Ionizací se vlákno nabíjí a je tak odpuzováno. Zářením se vlákno postupně vybíjí, což se projeví na stupnici elektrometru. Výchylka se odečítá malým zabudovaným mikroskopem.

C) Luminiscence scintilátorů

Při ionizaci některých látek vznikají světelné záblesky, těmto látkám říkáme scintilátory.

- Spintariskop (1903 Crookes) , využívá vlastností sulfidu zinečnatého ve světlotěsné krabici je stínítko ZnS, registrujeme záblesky, jejich počet je úměrný počtu dopadajících částic.
- Moderní scintilační detektory- kombinace scintilátoru a fotonásobiče. Záblesky se tak převádějí na elektrické impulzy. (používá se také v lékařství při metodě značení atomů - scintigrafie).

D) Polovodičové detektory

V polovodičovém detektoru dochází k působení záření na částice krystalové mřížky. Detektor je tvořen křemíkovou nebo germaniovou destičkou typu **N**, na níž je vytvořena vrstva polovodičivého materiálu opačného typu. Na jejich rozhraní vznikne oblast s vysokým odporem, tzv. hradlová vrstva. Ionizující částice vytváří v hradlové vrstvě iontový pár **elektron - díra**. Záporný elektron a kladná díra se přemisťují k opačně nabitým elektrodám a ve vnějším obvodu vznikne krátký elektrický impulz. Vhodným uspořádáním velkého počtu polovodičových vrstev je možno získat také prostorové informace o pohybu částice.